

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Prozaický svět Petra Šabacha

Bakalářská práce

Autor: Petra Skořepová
Studijní program: B7310 Filologie
Studijní obor: Jazyková a literární kultura
Vedoucí práce: prof. PhDr. Vladimír Křivánek, CSc.
Oponent práce: doc. PaedDr. Alena Zachová, CSc.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Petra Skořepová
Studium:	P17K0091
Studijní program:	B7310 Filologie
Studijní obor:	Jazyková a literární kultura
Název bakalářské práce:	Prozaický svět Petra Šabacha
Název bakalářské práce AJ:	The prozaic world of Petr Šabach

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se bude věnovat třem vybraným prózám Petra Šabacha - Hovno hoří, Občanský průkaz, Šakalí léta. Autorka se pokusí postihnout způsob vyprávění. Provede tématickou analýzu a poukáže na inspirační zdroje Šabachovi práce. Jako projekt potom zpracuje přípravu a realizace filmu Občanský průkaz, který natočil Oldřich Trojan v roce 2010. V rámci práce bude vypracován praktický projekt.

A. Jedličková: S pionýrským šátkem na krku, Tvar 1991, č. 15; Martin Pilař: Fenoméni úspěchu, Host 2001, č. 9; C. Maglione: Nové uplatnění obecné češtiny v literatuře, Naše řeč 2001, č. 2; P. Hrtánek in Kacíři, rouhači, ironikové (2007); E. Gilk: Petr Šabach - Hovno hoří in V souřadnicích volnosti (2008); J. Vrba: Humor Petra Šabacha, Partonyma 2014, č. 12; V. Pehe: Drobné hrdinství: vzdor jakožto předmět nostalgie v díle Petra Šabacha a Michala Viewegha, ČL 2015, č. 3. I. Jašek: postava a vypravěč v prózech P. Šabach, diplomová práce Masarykova univerzita 2007

Garantující pracoviště:	Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Vladimír Křivánek, CSc.
Oponent:	doc. PaedDr. Alena Zachová, CSc.
Datum zadání závěrečné práce:	14.12.2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou prací s názvem Prozaický svět Petra Šabacha, vypracovala samostatně s použitím úplného výčtu citací informačních pramenů uvedených v seznamu, který je součástí této práce.

V Hradci Králové dne 25. 5. 2021

Petra Skořepová

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce prof. PhDr. Vladimíru Křivánkovi, CSc., za jeho odborné vedení, poskytnutou pomoc a cenné rady a připomínky, bez kterých by tato práce nemohla být dokončena.

Anotace

SKOŘEPOVÁ, Petra. *Prozaický svět Petra Šabacha*. Hradec Králové, 2021. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta.

Bakalářská práce s názvem *Prozaický svět Petra Šabacha* je zaměřena na vybranou prózu zmíněného autora. Jde o tematickou analýzu děl *Hovno hoří*, *Občanský průkaz* a *Šakalí léta*. Práce je rozdělena na dvě části. V první části se věnujeme Šabachově próze. Analyzujeme výběr témat, inspirační zdroje Šabachovy práce. Dále provádíme analýzu způsobu vyprávění. V druhé části bakalářské práce se věnujeme teoretické části. Tato část je zaměřena na analýzu obsahu děl s ukázkami, společně s uvedením důležitých dat autorova života. Rozboru jsou podrobeny knihy, které sloužily k pozdějšímu filmovému zpracování. V praktické části je rozebrána příprava a základní části realizace filmu *Občanský průkaz*, jenž natočil Oldřich Trojan v roce 2010. Naším cílem je komparace prózy a jejího zfilmovaného zpracování, zachycení prozaického světa autora a zhodnocení realizace filmového zpracování jeho próz, kde je také představen výběr herců, a členů štábu i použitá hudba.

Klíčová slova

Hovno hoří, *Občanský průkaz*, *Šakalí léta*, próza, literární příprava, téma, film, scénář, fáze natáčení.

Abstract

SKOŘEPOVÁ, Petra. *The prozaic world of Petr Šabach*. Hradec Králové, 2021. Bachelor Thesis. University of Hradec Králové, Faculty of Education.

The bachelor's thesis entitled *The Prose World of Petr Šabach* is focused on selected prose by the mentioned author. It is a thematic analysis of the works *Hovno hoří*, *Občanský průkaz* and *Šakalí léta*. The work is divided into two parts. In the first part we deal with Šabach's prose. We analyse a selection of topics, sources of inspiration for Šabach's work. We also analyse the way of narration. The second part of the bachelor's thesis is evaluated. The theoretical part is focused on the analysis of the content of works with examples, together with the introduction of important data of the author's life. Books that were used for later film processing are subjected to analysis. The practical part discusses the preparation and basic parts of the film *Občanský průkaz*, made by Oldřich Trojan in 2010. Our goal is to compare prose and its filmed processing, capture the prose world of the author and evaluate the implementation of film processing of his prose, where a selection of actors and crew members and used music are also presented.

Key words

Hovno hoří, *Občanský průkaz*, *Šakalí léta*, prose, literary preparation, theme, film, screenplay, shooting phase.

Obsah

Teoretická část	8
Úvod do teoretické části	8
1 Petr Šabach.....	8
1.1 Hovno hoří.....	9
1.1.1 Povídka Sázka.....	10
1.1.2 Povídka Bellevue.....	12
1.1.3 Povídka Voda se šťávou.....	13
1.2 Jak potopit Austrálii.....	15
1.2.1 Povídky v knize Jak potopit Austrálii.....	15
1.2.2 Šakalí léta.....	16
1.3 Občanský průkaz.....	19
1.3.1 Ukázka z knihy Občanský průkaz.....	22
1.4 Tvorba Petra Šabacha.....	23
Praktická část.....	28
2 Úvod k praktické části.....	29
2.1 Literární příprava.....	30
2.2 Sestavování plánu natáčení – produkce.....	32
2.3 Fáze natáčení.....	32
2.4 Střih.....	34
2.5 Kamera.....	35
2.6 Zvuk a hudba.....	36
2.6.1 Ve filmu zazněly tyto písně a hudba.....	36
2.7 Kostýmy.....	37
2.8 Rekvizity.....	37
2.8.1 Natáčelo se v těchto lokalitách.....	37
2.9 Architekt.....	38
2.10 Produkce.....	38
2.11 Propagace.....	39
2.12 Rozpočet.....	39
2.13 Závěr praktické části.....	40
Závěr.....	42
Použité zdroje.....	43

Teoretická část

Úvod

Bakalářská práce s názvem Prozaický svět Petra Šabacha je zaměřena na vybranou prózu zmíněného autora. Jde o tematickou analýzu děl Hovno hoří, Občanský průkaz a Šakalí léta.

Toto téma jsem si vybrala, protože mám ráda styl a tvorbu Šabacha.

Práce je rozdělena na dvě části. V první části se věnujeme Šabachově próze. Analyzujeme výběr témat, inspirační zdroje Šabachovy práce. Dále provádíme analýzu způsobu vyprávění.

V druhé části bakalářské práce se věnujeme teoretické části. Tato teoretická část je zaměřena na analýzu obsahu děl s ukázkami, společně s uvedením důležitých dat autorova života. Rozboru jsou podrobeny knihy, které sloužily k pozdějšímu filmovému zpracování. V praktické části je rozebrána příprava a základní části realizace filmu Občanský průkaz, jež natočil Oldřich Trojan v roce 2010. Naším cílem je komparace prózy a jejího zfilmovaného zpracování, zachycení prozaického světa autora a zhodnocení realizace filmového zpracování jeho próz, kde je také představen výběr herců, a členů štábu i použitá hudba.

1 Petr Šabach

Petr Šabach se narodil 23. srpna 1951 v Praze a zemřel 16. září 2017 v Praze. Šabach začal v roce 1966 studovat Střední knihovnickou školu (SKŠ), po prvním roce přestoupil na gymnázium, ze kterého byl po dvou letech vyloučen. Vrátil se tedy na původní knihovnickou školu, kde v roce 1974 odmaturoval. Poté začal dálkově studovat na Filozofické fakultě Karlovy Univerzity obor kulturologie. Za svůj život vystřídal spoustu povolání jako např. noční hlídač, metodik kulturního domu v Pragokonzertu, Středočeském nakladatelství a knihkupectví, Galerii hlavního města Prahy a jiné. Po roce 2000 vyučoval tvůrčí psaní na Literární akademii na Soukromé vysoké škole Josefa Škvoreckého v Praze. Byl také členem neformálního hospodského společenství Zlatá Praha. V devadesátých letech se stal spisovatelem z povolání, tedy od roku 2000 je spisovatelem na volné noze. Jeho knihy se staly námětem filmů Šakalí léta, Pelíšky, Pupendo nebo U mě dobrý – na filmových adaptacích jeho próz se většinou podílí scénárista Petr Jarchovský a režisér Jan Hřebejk.

V devadesátých letech minulého století patřil Šabach k nejvydávanějším autorům. „Značná obliba jeho knih je následkem lidového charakteru autorových historek, jejichž hrdiny jsou obyčejní lidé hovořící obecnou češtinou s množstvím vulgárních výrazů.“¹

Jeho otec byl vojákem z povolání (plukovníkem), matka úřednicí ministerstva školství a kultury. Roku 1966 začal studovat střední knihovnickou školu, po 1. ročníku přestoupil na gymnázium, když se r. 1969 vrátil z prázdninového výletu do Velké Británie až v říjnu, byl ze školy vyloučen. Externě byl znovu přijat na střední knihovnickou školu (maturoval r. 1974), poté dálkově studoval teorii kultury na FF UK (absolvoval r. 1979). Do maturity se živil různými brigádami. Roku 1974 se stal technickým redaktorem v Pragokonzertu, r. 1976 metodikem Kulturního domu v Praze – Kobyliších. Od r. 1978 byl nočním hlídačem v Jiřském klášteře, od r. 1982 pracovníkem vykonávajícím inventury ve Středočeském nakladatelství a knihkupectví a od r. 1984 odborným referentem na AVU. Od roku 1987 pracuje v Galerii hl. města Prahy (organizuje

¹ MACHALA, L. (2008): Próza. In: HRUŠKA, P. - MACHALA, L. - VODIČKA, L. - ZIZLER, J., V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích. Praha: Nakladatelství Academia, s. 399

programy v Domě U kamenného zvonu). Píše novelistickou prózu, tíhne k osobní vypravěčské pozici, autobiografickým motivům a k nostalgickému ladění. Zfilmovány byly jeho povídka Šakalí léta a povídkový soubor Hovno hoří (Pelišky).² První povídky začaly Šabachovi vycházet časopisecky v 80. letech.

„To už mi bylo ke třiceti, když se mě kamarád zeptal, jestli si nechci vydělat nějakou pětku napsáním fejetonu. Dostal jsem tenkrát asi 86 korun, tak jsem pokračoval.“³

1.1 Hovno hoří

Dílo Hovno hoří bylo vydáno v roce 1994. Je zde popisován život obyčejných lidí, jejich problémy v životě rodinném, doba ve které žijí, ale hlavně stále se propojující střet světa mužů a žen. V této knize autor potvrdil status velmi zručného a talentovaného humoristy, posloužilo, jako inspirace Jarchovskému a Hřebejkovi k filmu *Pelišky*. Samotný příběh filmu se od knihy hodně liší, kritika tvůrcům často vyčítá, že z knih používají pouze určité gagy a nedrží se původní dějové linky. Šabach ovšem sám podotýká, že mezi sebou mají dohodu, podle které si Jarchovský s Hřebejkem mohou z jeho knih vzít cokoli se jim zlíbí a naložit s tím podle svých představ: *„Když mě Jarchovský s Hřebejkem oslovili, jestli bych souhlasil s tím, že by z Šakalích let vznikl muzikál, řekl jsem jim, že si s tím samozřejmě můžou dělat, co chtějí, ale moc jsem si nedovedl představit, jak by měl takovej film vypadat. Ta povídka je totiž bez děje. Je to jen taková moje vzpomínka na dětství a na to, co pro nás tenkrát znamenal rokenrol.“⁴* *Hovno hoří se konstantou Šabachových textů stává rozsáhlejší prozaická forma novelistického rozsahu komponovaná jako sled volně řazených humorných příhod a historek.⁵*

„Já jsem z Dejvic. To byla po válce čtvrt' nový dělnický šlechty, samí soudruzi, hlavně lampasáci. Můj táta taky.“⁶ *„[...] neustále mi dával takové ty rady do života, jako že je lepší nečurat proti větru nebo at' radši držim hubu a krok, protože tak to budu mít v životě jednodušší.“⁷* Se svým otcem neměl Petr Šabach dobrý vztah. V knize *Hovno*

² MACHALA, Lubomír, Josef GALÍK, Erik GILK, et al. *Panorama české literatury*. Praha: Knižní klub, 2015. Universum (Knižní klub). ISBN panoramačeskéliteratury–michalalubomír,isbn978-80-242-5054-0.strana139

³ RULF, Jiří – ŠABACH, Petr. *Banány nejsou*. Reflex, 2001, č. 21, s. 54-56

⁴ LACINA, Jan. *Šakalí léta*. Reflex, 1993, č. 48, s. 38-42.

⁵ MACHALA, Lubomír. *Literární bludiště: bilance polistopadové prózy*. Praha: Brána, 2001. ISBN literárníbludiště,bilancepolistopadovéprózy–machalalubomír,isbn80-7243-139-0., strana 131

⁶ KAŠPAR, Jan – ŠABACH, Petr. *V mém dětství slunce nezapadlo*. Právo, příloha Salon, 1998, č. 212, s. 1.

⁷ DVOŘÁKOVÁ, Martina – ŠABACH, Petr. *Zahnaní do hospod*. Mladý svět, 1999, č. 5, s. 44-47.

hoří si ujasňuje jak vztah ke staršímu bratrovi, tak právě k otci, kterému nemohl zapomenout, že do základního rodinného vztahu vnesl politiku a ideologii.⁸

Název je převzat z prologu, jenž popisuje rozdíl mezi dvěma světy – mužským a ženským, ale především mezi dvěma pohledy na život a na svět. V prologu je svět rozdělený na dva světy tím, že v autobuse, jedoucím z Paříže, na straně pravé sedí dívky, které se rozplývají nad plyšákem, a na straně levé chlapci. Dva chlapci řešili celou cestu domů, zda hovno hoří.

Kniha obsahuje tři prozaické texty – povídky Sázka, Bellevue a novelu Voda se šťávou. Celá kniha je napsána z pohledu autora a povídky jsou provázány připomínkami jeho ženy Anny, která je také součástí jedné z hlavních postav.

1.1.1 Povídka Sázka

V povídce Sázka vypráví autor o tom, jak jednou zašel do hospůdky, takové špeluňky, sedl si do rohu a pozoroval cvrkot, který v místnosti byl. Obdivoval číšnici, která byla starší, ale stále vitální se spoustou energie. Měla elán, který by jí mohl každý závidět, ale přesto se tvářila přísným výrazem. Výčepní hraje automaty a na nic jiného se nesoustředí. Pozornost ale upoutali dva dědečkové, kteří seděli na druhé straně v rohu lokálu. Dědečci byli pravý opak. Jeden byl vysoký s pleší, druhý naopak maličký, že mu málem nohy nedosahovaly na podlahu. Oba se stále kvůli něčemu hádali a chtěli si stále něco dokazovat. Nejdříve kvůli lodím, které měly být z betonu a železa. Poté kvůli medvědu kodiakovi, který podle údajných zdrojů v televizi měřil tři metry padesát. Toto hašteření vyvrcholí v pokus, kdy se jeden dědeček snaží dokázat, že ten druhý nemá pravdu a to tím, že ho vezme na ramena a chce, aby udělal značku na stěně. Tím pádem dokáže, že ten druhý dědeček lže a on vyhrál. Poslední rozeprá a sázka mezi dědy vzniká hned vzápětí, kdy se začnou dohadovat, jak dlouho vydrží maličký děda pod vodou. Nejdříve to zkouší a měří u stolu, to ale větší děda tvrdí, že ten maličký podvádí a dýchá. Pak je ale napadne spásný nápad. Jdou k výčepu, kde se myjí sklenice od piva a do dřezu ponoří maličký hlavu, kterou mu ten velký přidržuje a přitom měří čas. Ve chvíli, kdy uplyne stanovený čas, přichází výčepní a začne se rozčilovat, co to ti jeho stálí hosté provádějí. Po zaplacení útraty výčepní stálé hosty vyhodí. Dědečkové jsou ale šťastní a nic si z toho nedělají. Odchází z hospůdky jako největší kamarádi.

⁸ srov. MANDYS, Pavel – ŠABACH, Petr. *Spokojený život povídkáře*. Týden, 1995, č. 19, s. 60.

1.1.1.1 Ukázka z knihy *Hovno hoří*, první povídky Sázka

„Říkali v televizi, že medvěd kodiak měří tři metry padesát.“ „Tři metry padesát nemá ani slon, ty vole! Co? No!“ zapochyboval druhý. „Když se postaví na zadní tlapy a přední dá nad hlavu, medvěd kodiak má tři metry padesát.“ „Hele, už mě nesar!“ zvolal plešatec a najednou se postavil. Byl to doopravdy obr. „Já mám dva metry, ty máš metr šedesát, tak mi vylez na ramena a dotkni se rukama zdi. Pak si povíme, jak že je ten tvůj kodiak vysokej. Co? No!“ řekl, zase se posadil a dodal: „To je hrozná vejška, vole!“ „Tak dobrá,“ souhlasil nečekaně maličký a začal se mu sápat na záda. Plešatec klidně seděl, až když ucítil na svých ramenou podrážky, zvolal: „Teď se drž, dědku!“ a pomalu se narovnával. Stařík nahoře se zoufale přidržel stěny a kolena se mu viditelně chvěla. „Udělej tam značku!“ poručil plešatec. „Tak dost!“ zaječela číšnice, která jim právě přinášela piva.⁹

1.1.2 Povídka Bellevue

Povídka Bellevue popisuje obyčejně neobyčejný den obyčejných lidí, kteří bydlí v krásném velkém domě s vyhlídkou. Vypráví se zde o kováři, jeho ženy, tří jejich dětí, dvou synech a jedné dceři, a dědečka. Pro maminku je to jeden ze všedních dní, kdy vaří oběd pro celou svou početnou rodinu. Celá povídka začíná trápením holčičky, která se rozhodla, že se stane klukem. Při snídani to oznámila celé rodině, která si toho však ani nevšimla, jelikož každý ze členů rodiny byl ponořený do svých vlastních myšlenek. Holčičku ale velmi trápilo, že ji nikdo neposlouchá a nebere vážně. Rozhodla se tedy, že bude své mamince lhát. Řekla jí, že půjde ke kamarádce, ale nakonec se schovala na své oblíbené místo, na půdu jejich domu a to přímo za komín, odkud bude pozorovat okolí.

V povídce vystupuje také tatínek, kovář, který má toho dne velmi těžký úkol, ze kterého má strach. Musí okovat valacha. Valach je divoký, neklidný a nikdo z okolí se do této práce nechtěl pustit a on i jako velmi zkušený ve své práci má strach. Postupně však zjišťuje, že jeho strach byl neoprávněný, jelikož ve svém řemesle je zkušený a práci dělá velmi dobře.

⁹ ŠABACH, Petr. *Hovno hoří*. Vyd. 9. Ilustroval Pavel ŠTEFAN. Praha: Paseka, 1999. ISBN 80-7185-252-X. str.8-9

Na dvorku si hraje také nejmladší syn, který, ač už chodí do první třídy, se stále v noci počurává. Sám si dává různé úkoly s přesvědčením, že když ho splní, už se mu to nestane.

V této povídce je i nejstarší syn, který na lavičce čeká na svou dívku a spřádá plány pro svůj budoucí život. Chce ji dnes požádat o ruku a zařídit si společné bydlení. Oba mají něco našetřeno, syn má dobrou práci a ona také něco vydělá. Bude se jim spolu dobře žít. Jaké je však zklamání, když dívka, místo aby přijela, pošle dopis, ve kterém sděluje, že se s ním rozchází. Mladík je velmi zklamán, přemýšlí nad tím, kde se stala chyba. On ji velmi miluje, ale ona se však chodí raději bavit do společnosti a na vdavky ani v nejmenším nepomyslela, spíše naopak. Maminka v klidu dělá oběd, peče husu, byla šťastná. Splnil se jí sen, měla krásnou, velkou rodinu, pro kterou žila.

Poslední postavou je děda. Každou neděli chodil do hospody hrát karty. I tentokrát se slavnostně oblékl a odchází do hospody. Tuto neděli však neměl z hry radost. Jeho trápením byly problémy s močením. Chodil „čůrat“ na poslední chvíli ačkoliv věděl, že nemá. Nešlo mu to ani teď. Sám si zavolal sanitku, která ho odvezla do nemocnice, kde mu pomohli. Cévkou, kterou mu zavedli, mu sice pomohla, jemu se ulevilo, ale bohužel cévka mu zůstala. Bez cévky se prostě neobejde, bez ní na toaletě potřebu nevykoná.

Holčička vše sledovala ze svého úkrytu. . Jak brácha sedí nešťastný na lavičce, děda oblečený jak do rakve sedí pod stromem, tatínek hotoví s prací dostal okovanou nohou do hlavy, mladší bratr šťastný že se mu povedlo co si předsevzal, maminka hotová s obědem. To vše dělají proto, aby si uvědomila, že ji mají všichni rádi takovou jaká je. Vylezla ze svého úkrytu a přísahala, že na žádnou změnu pohlaví nikdy nepůjde.

1.1.2.1 Ukázka z knihy Hovno hoří, povídka Bellevue

„...Holčička maminku neviděla jednou jedinkrát unavenou nebo našťavanou, protože to si ženská nesmí ani dovolit. Žije jako otrokyně, a ke všemu musí pořád dobře vypadat! To všechno je jen proto, že chlapi jsou silnější a chlupatější a umějí okovat koně jako tatínek. Já budu jednou taky chlap, věděla holčička jistě. Dneska je změna pohlaví běžná záležitost. „Budu žádat o změnu pohlaví,“ řekla holčička do ticha, ale se stejným výsledkem jako před chvílí. Mladší bratr koukal zkormouceně, starší si mazal už třetí chleba, tatínek plácl rukama o stůl a zvolal: „Jdu na to:“, dědeček si šňupnul a pak se

vysmrkal do normálního kapesníku, což nebylo fér, protože věděl, že maminka sice nic neřekne, ale všichni tušili, proč dědečkovi kupuje kapesníky papírové. Maminka sklídila nádobí a dala ho do dřezu. Na všechny se usmála a vytáhla z ledničky obrovskou husu. „Vida!“ zaradoval se starší bratr. Holčičce překvapením vylezly oči z důlků. To je všechno, co řekneš, to tvoje VIDA?, zanaříkala v duchu. Ted' se tu maminka bude celé dopoledne točit kolem husy, bude vám plácát knedlíky a jak ji znám, zase udělá dva druhy zelí, protože takhle jste s ji vychovali, takhle jste ji zotročili!...“¹⁰

1.1.3 Povídka Voda se šťávou

Poslední povídka se jmenuje „Voda se šťávou.“ Zde je popisován život Petra, malého kluka, jenž postupně dospívá v mladého muže. Petr je oddaným pionýrem, synem straníka a zarytého komunisty. V pubertě zjišťuje, že strana není jeho smyslem života, začíná se bouřit, nechává si narůst dlouhé vlasy, má neshody s otcem a mění se i jeho názory a postoj k životu a světu. V tom mu částečně pomáhá i jeho starší bratr – flákač a žrout jablek.

Od mala Petrův život ovlivňuje dlouhovlasá Andulka s velkýma hlubokýma očima. Nejdříve proto, že si půjčuje jeho koloběžku a nedodrží úmluvu, že ji za chvíli vrátí. Půjčí si jí a vrátí až pozdě odpoledne. Andulka postupem času zjišťuje, jak to s ní v životě je, kde má své místo, jak působit na ostatní, aby dostala to, po čem nejvíce touží. Dospívá v krásnou ženu. Anička je člověk s neustálou potřebou pomáhat ostatním. I Petr dospěl, vystudoval školu, kterou ukončil maturitou. Nastoupil do několika zaměstnání, které ho nenaplňovali. Po maturitě se poprvé setkal s Aničkou, po šesti letech vztahu se vzali. Manželé navštěvovali přátele, hádali se a zase udobřovali, jejich vztah je stabilní. Je založen na vzájemné důvěře, lásce a pochopení.

1.1.3.1 Ukázka z knihy *Hovno hoří, třetí povídky Voda se šťávou*

„Chvilí bylo ticho. Pak bratr něco tlumeně prohodil. ‚Já tě slyšel!‘ zavyl otec a vyskočil. Běžel za mámou do kuchyně a strašně křičel: ‚Slyšelas ho, grázla?!‘ A máma se vyptávala, co se stalo. Otec něco vzrušeně opakoval a máma říkala: ‚...a to jsi nejspíš špatně slyšel...‘, což ho rozzuřilo ještě víc. ‚Slyšel jsem dobře! Čeho jsem se to,

¹⁰ ŠABACH, Petr. *Hovno hoří*. Vyd. 9. Ilustroval Pavel ŠTEFAN. Praha: Paseka, 1999. ISBN 80-7185-252-X. str.16

proboha dočkal?! Jeden je zarostlej jak Ezop (v tomhle otec neměl příliš jasno) a druhý by mě nejradši viděl pod drnem!' Pak se znovu přičítal k televizi, ukázal na bratra, který pomalu upíjel pivo a zasyčel: ‚Řek si TVOJE TAKY! Řek si TVOJE TAKY! Tohle nepopřeš!' Bratr na něj koukal s naprostým klidem. Do toho přišla máma a utírala si ruce do zástěry: ‚Můžeš mi laskavě zopakovat, co jsi tatínkovi řekl?' zeptala se, ale nedívala se na něj zle. ‚Řek sem, ' povídá bratr, zatímco si rozvážně naléval pivo, ‚že služební pes Cikán si zlomil obě ruce. Řek jsem, že kapitán Bartoševič se zabil na kluzkém kameni. ' ‚Tak vidíš!' otočila se matka na otce a odešla zpátky do kuchyně. Otec tu stál se zmatkem v očích. Náhle pochopil, že je po boji. Bylo po všem. Definitivně a napořád. Svět jeho nerozbitných skleniček, jeho rad, které nám dával na cestu, svět jeho otcovské autority, jeho pohádková říše, kterou budoval, vše bylo nenávratně v prdeli...“¹¹

Samotný název knihy *Hovno hoří* vzbuzuje otázky, možná i zděšení. „Co to je za název?“ Odpověď se skrývá v úvodu knihy:

„Opouštěli jsme Paříž. Nepohodlný autobus byl plný povykujících dětí. Děvčata seděla vpravo, hoši vlevo. Sami si tak sedli, já jsem jim nic nenařizoval. Z dívčí sekce se ozývalo

žvatlání. Půjčovaly si navzájem jakési plyšové zvířátko a pořád opakovaly: "Jééé, půjč mi ho ještě! Ten je sladkej! Mně ho taky podej! Panebože, ten je sladkej!" Plyšová potvora s připitomělým úsměvem putovala z náruče do náruče a vždy vyvolávala novou bouři nadšení. Takhle jim to vydrželo asi půl hodiny. Na sedadlech za mnou seděli dva obrylení chlapci s vysokými čely. Jejich rozmluva trvala celou trasu Paříž-Praha. Zcela vážně a ze všech stran rozebírali problém, jestli hovno hoří. Dva světy rozdělené jen úzkou uličkou“¹²

1.2 Jak potopit Austrálii

¹¹ ŠABACH, Petr. *Hovno hoří*. Vyd. 9. Ilustroval Pavel ŠTEFAN. Praha: Paseka, 1999. ISBN 80-7185-252-X., str. 43 - 46

¹² ŠABACH, Petr. *Hovno hoří*. Vyd. 9. Ilustroval Pavel ŠTEFAN. Praha: Paseka, 1999. ISBN 80-7185-252-X., strana 5

Povídkové sbírky Jak potopit Austrálii – bylo zřejmé, že se znovu objevil autor prodlužující v české literatuře velmi produktivní tradici tzv. hospodského vyprávění hospodských historek. Jeho prózy, úspěšně sugerující dojem spontánního vypravěčství, mají spád, komické ladění (s tragickým podmalováním), významná je pro ně tematická i kompoziční inspirace anekdotami. Základním námětovým zdrojem jsou pro Petra Šabacha návraty do dětství a dospívání.¹³

1.2.1 Povídky v knize Jak potopit Austrálii

- Jak potopit Austrálii
- Dobře zašítej frajer
- Čínská jablíčka
- Tisíc a jedna noc
- Balada štědrovečerní
- Šakalí léta
- Člověk z galérie
- Mr. Class
- Za sklem
- Infarktové eduty
- Drak
- Jugo
- Na podzim, když přišel Čert
- Kominíček pro štěstí
- Zpráva o návštěvě vládního rady

Filmové zpracování

Knížka byla zfilmována v roce 1993 režisérem Janem Hřebejkem.

1.2.2 Šakalí léta

¹³ MACHALA, Lubomír. *Literární bludiště: bilance polistopadové prózy*. Praha: Brána, 2001. ISBN literárníbludiště,bilancepolistopadovéprózy–machalalubomír,isbn80-7243-139-0., strana 132

Námětem pro celovečerní filmový debut šestadvacetiletého režiséra Jana Hřebejka se stala stejnojmenná „pamětnická“ povídka Petra Šabacha z knihy Jak potopit Austrálii. Petr Jarchovský, režisérův spolužák z gymnázia a z katedry dramaturgie a scenáristiky pražské FAMU. Jedinečná muzikálová komedie je vsazena do Pražských Dejvic v období konce 50. let. Do světa rodičů, kteří žijí všedními starostmi v době socialismu, a jejich dětí, jejichž tušení „světa venku“ předurčuje exotický obsah, například prázdná krabička od cigaret nebo plechovka od piva, popelnic hotelu Internacional, vtrhne jednoho dne mladík, kterému říkají Bejby, vlastním jménem Pavel Juříčka. Dle dospělých chuligán svým výstředním oblečením a vášní pro neznámé rokenrolové rytmy způsobí pozdvižení, mládež je nadšena a rodiče si zoufají. Pro tuto generaci kluků znamená jeho zjevení klíčový obrat v jejich životě. Postava kluka, který pouhou svou existencí otřese starými pořádky. Bejby ztělesňuje sen o svobodě a nezávislosti, jehož potřebu má každá generace. Svým uchopením tématu se tak zařazují mezi mladou generaci umělců, souznících rozličnými způsoby s módním přístupem ke světu. Hřebejk pojal režii „po česku“ s modelem amerického komerčního filmu. Zásluhy na zdařilém výsledku má spolupráce kameramana Jana Malíře, choreografa Josefa Prouzy a autora písní Ivana Hlase. Vesměs přesně obsazeným hereckým představitelům dominuje Jakub Špalek (Eda) a Josef Abrhám (Prokop).

V dejvickém hotelu Internacional se půvabná zpěvačka Milada při vystoupení nudí. Vrchní vyčte číšnickému pomocníkovi Edovi Brábkovi, který se při obsluze bezdůvodně usmívá. U hotelových popelnic, patřících do teritoria Edovy dejvické party a skýtajících klukům ty pravé poklady, dojde k rvačce se soupeřící partou Suchdoláků. Ve prospěch dejvických kluků ji rozhodne Eda, ale konec radosti nad vítězstvím udělá okrskář Prokop; zahlédne tu svého syna, zvaného Kšanda, a doma si to patřičně vyřídí. Syn mu odmítne říct jména ostatních rvačů. Vdovec Prokop má starostí nad hlavu: vedle potíží s problémovým synem a s dospívající Alenou má navíc na krku původní majitelku bytu, staříčkou senilní tetičku Juříčkovou: stařenčiny nápady mu přinášejí mnoho problémů. Prokop zvažuje, zda ji neposlat do domova důchodců. – Kšanda využívá toho, že otec před časem přišel při nehodě zcela o chuť, a z hospody mu místo piva dvanáctky nosí domů sedmičku; z ušetřených peněz hradí limonádu pro sebe a svého nejlepšího kamaráda Slepejše. – Večer Eda marně prosí pod oknem Alenu, která se mu líbí, aby s ním šla na procházku. Prokop s Kšandou na nádraží vyzvednou Pavla Juříčku, který je ochoten postarat se o tetičku. Výstředně oblečený mladík s kytarou

otce šokuje, přestože musí uznat, že s tetou si návštěvník dobře rozumí. Pavel, zvaný Bejby, miluje rokenrol; Edova parta je jím okouzlena. Prokop tuší, že se od něj očekává nějaký zákrok. – Na oslavu dceřiných narozenin pozve Prokop děti do hotelu. Kšanda nadšeně přihlíží, jak Bejby vtrhne na pódium a strhne příslušně umírněnou hotelovou kapelu k rokenrolové exhibici. Okrskář pak musí řediteli hotelu přiznat, kdo je neznámý chuligán. Chce Bejbyho vyhodit z bytu, dojme ho však upřímnost, s jakou mladík přijme fakt, že tetičku si nechali v nemocnici. – Eda má rande s Alenou, která však potajmu myslí na Bejbyho; chuligána zbijí Suchdoláci a ukradnou mu drahocennou gramodesku. – Edův protřelý bratr, lodník Drábek, přinese domů spoustu pochoutek; Alena však na slíbenou návštěvu nepřijde. Eda se dozví, že byla s Bejbyem navštívit tetičku. – Kšanda a Slepejš vypijí Prokopovi pivo, a aby doplnili džbán, načurají do něj. Otec však doma slaví zvýšení platu s vlivnými nadřízenými ze sousedství. Kšanda stačí utéct dřív, než se na podfuk přijde. Spolehlivý Eda nechá jeho a Slepejše přespat u sebe; druhý den chce promluvit s otcí kluků. – Ráno se Eda staví u Prokopů; špatně odhadne situaci a myslí si, že Alena strávila noc s Bejbyem, – Parta jde na rokenrolový koncert skupiny *Red Devils*, který v suchdolském kině nadchne zúčastněnou mládež. Eda pořád myslí na Alenu. Po koncertě se parta s Miladou vrací do Prahy autem zpěvaččina muže a vjede s ním do řeky. – Průšvih utvrdí Bejbyho v tom, že by měl zmizet. Eda mu vnucuje nic nechápající Alenu. Pásek navrhne, aby na oslavu jeho odchodu naučila líbat všechny kluky z party. Uražený Eda namluví kamarádům, že Bejby odchází, protože čeká s Miladou dítě. Bóra Peterka, v podstatě loajální synek z dobře situované estébácké rodiny, to řekne doma, a jeho otec telefonuje Přemkovi. Rozlícený vnitřák vrazí k Prokopovým a náhodou okrskáře poraní. Vyhrožuje mu, že bude pronásledovat jeho děti, když mu páska neudá. Nebude problém Bejbyho zlikvidovat na vojně, kam má nastoupit. K Přemkovu běsnění se připletou vystrašení Suchdoláci, kteří přišli vrátit ukradenou gramodesku. – Po vnitřákově odchodu Prokop, který nic neřekl, protože už má dost věčnému podlejzání, vezme Bejbyho na milost. Vzápětí s radostí zjistí, že po Přemkově ráně se mu vrátila chuť. – Bejby se rozloučí s partou a Prokop ho odveze motorkou na nádraží. – Eda ztratil výsadní postavení v partě; o obsah „jeho“ popelnic se už nikdo nezajímá. – Na střeše hotelu je instalován dalekohled, jímž mohou zvědaví a nedočkaví občané sledovat let prvního psa do vesmíru. Nic však není vidět. – Na stranické žranici na počest sovětského hosta Eda marně prosí Miladu, aby muži vysvětlila Bejbyho nevinu. Ví, že je nejvyšší čas se vzbouřit. Eda pak zapálí s pomocí vodky, přichystané před vilou na prominentní večírek, Přemkovo služební auto. Parta

spokojeně přihlíží požáru. Kšanda ví, že na Bejbyho a na všechno, co s sebou přinesl, nikdy nezapomene.¹⁴

Šakalí léta – Autor zvolil jako formu vyprávění skaz (povídky skazového typu), což se projevuje zaměřením na mluvenou řeč vypravěče, lze tedy chápat i jako mluvené vyprávění, které je realizované ich-formou, a to z hlediska lexikálního a syntaktického. Kniha je členěna na dvě samostatné části a každá část obsahuje několik povídek, z nichž každá má samostatný název (viz níže). Příběhy ze Šakalích let vzpomínají na dětská léta, vypravěčem je většinou sám autor. Původně povídka v debutu měla široký ohlas. Zcela osobitým způsobem zachycuje život mladých. Je oproštěna od literárních konvencí, psychologizování a didaktizování. Po úspěchu filmového zpracování se autorova obliba stala mezi mladými čtenáři zcela nezpochybnitelná. Petr Šabach našel vedle Zdenka Šmída zvlášť přesvědčivý způsob, jak oslovit mladou generaci. V zásadě tím, že zdůrazňuje styčné rysy mezi vlastním projevem a myšlením svých čtenářů, jejich vnímáním světa kolem sebe.

1.2.2.1 Ukázka z povídky Šakalí léta

Bylo to jednou takhle v červenci, motal jsem se bez cíle dvorkama a přemejšlel jsem o tom, jak neuvěřitelně depresivní dokážou být tyhle prázdninový časy ve městě, a rozebíral jsem, co dělat a co podniknout, abych neukousal nudou, když jsem zahlíd na jedný třešni Bejbyho. Seděl na stromě a kouřil. Třešni si ani nevím. Koukal jsem na něj zbožně nahoru, protože to bylo vůbec poprvé, co jsme se v životě potkali sami. Přál jsem si odjakživa tuhle situaci, zdálo se mi o našem rovnocenném vztahu, snil jsem o našem přátelství. Srdce mi bušilo až v krku a cejtil jsem, že tohle může být rozhodující v mém životě.

Chvili si mě prohlížel a pak mi podal ruku dolů. Vytáhl si mě k sobě nahoru jako hadrovou loutku. Měl ílu jako tarzan. Musel jsem se držet, abych náhodou radostí nepad dolů. Začal jsem se cpát třešněma a polykal jsem je tenkrát i s pečkama, jenom

¹⁴ Petr Šabach. *Český jazyk - studentský underground* [online]. praha: Ing. Tomáš Souček, © 2003-2021 [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: <https://www.cesky-jazyk.cz/ctenarsky-denik/petr-sabach/obcansky-prukaz.html>

abych nějak upoutal Bejbyho pozornost. Pobaveně mě sledoval a pak řekl: „Bude ti blbě, brouku, rozstřílíš mámě mísu na kousky.“

Tiše se tomu usmíval a nechal se asi unášet tou představou, jak sedím na hajzlíku a dělám ratata, zatímco naši pláčou za dveřma. Trochu mi vadilo, že mi říká brouku, ale hlavní problém byl v tom, že jsem najednou nevěděl, co říct. Měl jsem představu, že by to mělo být něco hodně vostrýho, něco, co by mu vyrazilo dech. A v tom mi osud přihrál do rány krásnou příležitostí, jak si Bejbyho získat natrvalo. Zahlídl jsem, jak se k nám z dálky blíží okrskář. Rozhodně nás neviděl, šel zamýšleně a koukal spíš do země.¹⁵

1.3 Občanský průkaz

*„Občanský průkaz má vcelku jasnou linku a na tradičně humoristického Šabacha až nezvykle vážně pojímané téma. Bohužel doplácí na metodu, které Šabach navykl. Vtipné skeče a několikastránkové vážnější mikropříběhy, ze kterých mrazí, se prostě řadí za sebe a Šabach si nedá práci s tím, aby je důkladněji propojil. ... Kromě příliš volné stavby ubírá knize i styl à la *Bylo nás pět* („Charlie bydlel v Benediktství, ale jezdil za náma do Dejvic dost často, protože se kamarádil s jistým Mítou a s tím my sme se kamarádili taky“), který je čtivý a zábavný, ale do vážnějších rovin se s ním dosáhnout nedá.“¹⁶*

Nejrozhořčenější knihou je právě Občanský průkaz. Zvlášť mrazivá je pasáž o mlácení demonstrantů v srpnu 1969 sadistickými chlapy v milicionářských uniformách. Dle Šabachových slov však toto bytí na vlastní kůži nezažil, jelikož tou dobou putoval po Anglii. „A přitom ten Václavák je třicet nejzdařilejších stran v Občanském průkazu. Snad se pocit studu, že jsem tam nebyl, promítnul do naštvanosti a přesvědčivosti textu. Všechno mi to odvyprávěl jeden kluk během odpoledne u piva. Já na něj jen fascinovaně čuměl. Když jsem přišel domů, měl jsem to vrytý do paměti, jen jsem si to zapsal. A věděl jsem, že to bude nejlepší část mojí knížky.“¹⁷

¹⁵ ŠABACH, Petr. *Jak potopit Austrálii*. Vyd. 9. Ilustroval Pavel ŠTEFAN. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-586-3. str. 46 - 47

¹⁶ (SIROVÝ, A. (2006): Přízraky z minula dvojmo a rozpačitě. Literární noviny, 17, s. 11.)

¹⁷ Petr Šabach. *Aktuálně.cz* [online]. praha: © Economia, 2021 [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: <https://nazory.aktualne.cz/rozhovory/z-tyhle-hospody-nemuzeme-utect-bez-placeni/r~e4ad1f2e136711e59db2002590604f2e>

Šabach v Občanském průkazu více navazuje na tradici hospodských historek, hospoda je centrem, kde se předávají všechny zážitky, informace a zkušenosti. Kratší či delší příběhy na sebe, obdobně jako v předchozích textech, poutají příběhy další. Vyprávění je oživeno básněmi a dále po určité části textu následuje INTERMEZZO – příhoda, která přerušuje nakrátko probíhající děj. Kniha „zobrazuje osobní pohled na dějiny totalitou sešněrované a posléze sametem „osvobozené“.¹⁸ Občanský průkaz byl v době před listopadem 1989 nepostradatelnou osobní věcí, což v podstatě zůstalo dodnes, všude číhali policisté – příslušníci SNB, a obtěžovali nevinné spoluobčany, takže člověk nemohl jít ani s odpadkovým košem, aniž by si byl jist, že ho nějaký příslušník neodchytne a nezkontroluje jeho totožnost. Vypravěčův příběh se začíná odehrávat v Praze v roce 1966. V tomto roce se autor slaví patnácté narozeniny a právě dostává svůj první občanský průkaz. Je to také rok 13. sjezdu KSC, na jehož počest si vypravěč a jeho spolužáci Aleš Kovanda, Venca Popelka a Medvěd natrhnou stránku třináct v občanském průkazu. Od té doby začínají jejich nepříjemnosti s policií, které nakonec skončí sametovou revolucí. Autor ve svém románu vypráví příběh party kluků, začínající na konci 60. let, kdy mladíci dostanou občanky a od té chvíle jsou nepřetržitě v oku policie. Laskavý humor v této chvíli končí, Šabach na tomto místě účtuje s komunistickými policejními pronásledovateli všeho druhu. V příběhu Charlieho popisuje kruté policejní praktiky během demonstrací v srpnu 1969 a následné vazby.¹⁹ Tento stav vrcholí v 80. letech, kdy je hlavní hrdina vyslýchán tajnou policií za to, že jeho povídka byla čtena na Svobodné Evropě. Šikana policie se podle autora nezměnila ani po letech od převratu. Autor v nové knize opět dokazuje, že je schopen napsat prózu, která se čte doslova jedním dechem, ale na rozdíl od předchozích Šabachových knih není tak optimistická. Román je vyprávěn převážně v ich-formě, události ze životů jednotlivých postav jsou řazeny chronologicky. Pouze na jednom místě se vypravěč vrací do minulosti, a to hned v úvodu knihy, když popisuje, jakým způsobem poznal spolužáka Daniela Pačesa a jakým způsobem se Pačes uvedl, když jej přeřadili do třídy hlavního hrdiny.²⁰

Hlavní hrdina se opět podobá protagonistům předchozích knih, je přirozeně inteligentní, opět je členem party, jejíž členové ho provázejí tentokrát po celý život a mají kladný

¹⁸ SIROVÝ, A. (2006): Přízraky z minula dvojmo a rozpačitě. Literární noviny, 17, s. 11

¹⁹ Nejlépe vystihl náladu a dosah tohoto příběhu Jiří Peňás: „(...) už dlouho jsem nečetl tak tísnivě sugestivní podání bezmoci, kdy je člověk vydán do rukou mstivé nenávisti. Šabach přitom tuto 'historku' podává bez heroizace a patosu, prostě přesný záznam vypjaté a mimořádné situace, která bude mít zároveň klíčový význam pro to, čím má země projít a čemu se problematicky říká 'normalizace'.“

²⁰ Srov. TAMTÉŽ, s. 11–16.

vztah k alkoholu. Vypráví, co sám zažil, nebo zprostředkovává zážitky ostatních postav. Postupem času utváří názor stávající politický režim, poznává jeho zvrácenost, nevstupuje s ním sice do žádné otevřené konfrontace, ale snaží se žít tak, „aby měl pokoj“²¹. Tato postava nese velké množství autobiografických prvků – věk, zaměstnání, přátelé a v závěru i jméno, to není v průběhu nikde v textu zmíněno, s autorem Petrem Šabachem je protagonista ztotožněn až v úplném závěru knihy, kde je uvedeno místo a čas dokončení a autorův podpis. V Občanském průkazu jede hrdina do pardubického archivu podívat se, kdo na něj donášel. I to je ze Šabachova vlastního života. V Pardubicích zjistil, že udavačem a donašečem byl soused přes chodbu, se kterým si navzájem hlídali děti a slavili jejich narozeniny. Jeho krycí jméno byl Šváb.

*Knihy Občanský průkaz, z níž nostalgii vytěsnila skepse vypravěče, který svá nejproduktivnější léta strávil přežíváním normalizačního dvacetiletí. Je poučen životem a bezprostředně i studiem své složky z archivu Státní bezpečnosti, který jej zbavilo posledních iluzí, neztrácí však nadhled, z něhož vyplývá i jistá smířenost.*²²

Hlavní postavy

Petr – hlavní postava; má celkem normální rodinu, která se pokusí emigrovat - někdo je však nahlásí a kvůli době, ve které se příběh odehrává, má rodina problémy; vypravěč
Aleš – normální kluk, který rád skládá básničky s humorným textem
Popelka – kluk, jenž žije pouze s otcem; jeho otec je alkoholik a surovec
Míťa – žije s babičkou a hraje na klavír jako jeho nadaní rodiče v Americe

Knihy vypráví o kamarádech a zážitcích Petra z mládí, hlavně tedy o Alešovi, Vencovi Popelkovi a Míťovi. Kluci jsou v osmé třídě a mají dostat své první občanské průkazy. Venca dostane dobrý nápad rozdrtit klouby u pravé ruky předávajícímu strážníkovi VB, když budou dostávat své občanské průkazy, což následně udělají, a tím začnou jejich problémy s policií. Petr svoji legitimaci někde ztratí, před jeho domovskou hospodou narazí na strážníka Rusňáka, který si na něj zasedne a často ho kontroluje. Jejich třídní učitelka Pivoňková, jež se chovala k chlapcům jako k rovným, byla vyhozena kvůli tomu, že se snažila ututlat vznikající skandál (vztah zástupce ředitele a tělocvikářky

²¹ PEŇÁS, Jiří. Váš občanský průkaz! Týden, 41, 2006, s. 96.

²² MACHALA, Lubomír, Josef GALÍK, Erik GILK, et al. *Panorama české literatury*. Praha: Knižní klub, 2015. Universum (Knižní klub). ISBN panoramačeskéliteratury–michalalubomír,isbn978-80-242-5054-0.strana139

chlapců) a Alešovy sprosté básničky. Když Pivoňkovou vyhodili, chlapci pochopili, že život není až tak spravedlivý. Kamarádi společně prožívají první lásky, zklamání, problémy s policií, společné alkoholové akce. Ani jeden z chlapců nechce na vojnu, snaží se jí vyhnout, jak to jen jde, někteří vymýšlí chytré nápady, jak obejít systém. Mít'ovi někdo poradí, že by se měl co nejvíce napařit ve vaně a následně ležet co nejdéle ve studeném sněhu. On tuto akci uskuteční, selžou mu ledviny a následně i přes transplantaci umírá. Petrovi modrou knížku zařídí táta a jeho známý doktor. Popelka si chce nechat zlomit ruku od Aleše, což se jim trochu vymkne, a nakonec na vojnu musí jen Popelka. Petr se seznámí v hospodě s chlapcem, s kterým toho má hodně společného, hlavně hudbu, prosedí spolu večer v hospodě. Když se opilý Petr vrátí domů, zjistí, že bunda, kterou si oblékl v hospodě, není jeho, a když najde v kapse cizí legitimaci, zjistí, že chlapec patří k tajné policii. Když se Petrovi narodí děti, Venca přijde s výbornou příležitostí zahrát si v československém filmu Temné slunce. Hrají „americké máničky“, které demonstrují proti policistům. Policisty hrají skuteční policisté. Petr najde v davu mezi policisty Rusňáka. Dav „mániček“ zpacifikuje policisty, a tím se jim zároveň i pomstí za jejich brutalitu k lidem, kteří nesouhlasili s režimem. Po roce 1989 se Petr, autor knihy, snaží zjistit situaci kolem spolupracovníků z StB a zjistí, že i on sám byl u nich veden (pod jménem Šváb), že na něho podával hlášení jeden z nejlepších přátel Pavel Hora, že někteří lidé – Daněk (Petrův přítel, se kterým se skamarádil v dospělosti) - jsou schopni se prosadit v každém režimu.

1.3.1 Ukázka z knihy **Občanský průkaz**

Na Rusňáka jsem narazil znova hned druhý den, protože na mě čekal před hospodou, v který sem v té době době prakticky bydlel, takže to neměl nijak složitý mě vyhmátnout. Zase stál venku a zase se jen usmíval, jako by se styděl jít dovnitř nebo jako by tam nechtěl nepatřičně rušit zábavu. „Tak co?!“ povídá mi. „Občanský průkaz máš?!“, a když sem jen nešťastně zavrtěl hlavou, tak se mu úsměv rozlil doslova po celý tváři a s tím úsměvem mi řekl: „Všad' se, že tě ho naučím nosit!“²³

Filmové zpracování

Knihy byla zfilmována v roce 2010 režisérem Ondřejem Trojanem.

²³ ŠABACH, Petr. *Občanský průkaz*. Praha: Paseka, 2006. ISBN isbn:80-7185-808-0.

1.4 Tvorba Petra Šabacha

Jeho knihy nestojí na složitých příbězích, nemají myšlenkovou hloubku. Jazyk knihy je velice pestrý, využívá nespisovných až hospodských výrazů, je značně autorsky svérázný. Příběhy jsou z velké části tvořeny pomocí dialogů jednotlivých postav, což čtenáře aktivně zapojuje do děje a má pocit, jako by byl přímým pozorovatelem humorných událostí. Šabachovi jednotlivé postavy v dílech jsou humorné či ironické. Postavy většinou vtipně komentují nějakou situaci, pomocí humoru také situace zlehčují. Kniha *Občanský průkaz* je celá psaná s humorem, (hořkou) ironií až skoro sarkasmem, a to i vážné situace tu jsou vtipně odlehčeny.

„Humoristicky laděná prozaická tvorba Petra Šabacha se pohybuje na pomezí naučné literatury a populární četby. Jak utopit Austrálii zřetelně navazuje na lidovou slovesnost, konkrétně na žánr anekdoty, který se klíčovým způsobem podílí na kompozici dalších Šabachových próz.“²⁴

Jakmile však Šabach vsadil na své osvědčené hrdiny, přízemní outsidersy se sklony k alkoholismu, jeho romány a povídky měly spád, vtip a na české literární poměry neobvyklé množství čtenářů. A právě v jeho čtenářské oblibě tkví jedna z nejpodstatnějších zásluh, kterou bychom Šabachovi měli přiznat. I u Šabacha se nakonec projevilo to, co je nevyhnutelné u spisovatelů, kteří při psaní čerpají z vlastního života a kteří jsou zároveň autorsky plodní. Vyčerpal své vzpomínky.

„Vedle zaujetí životní všedností a společenskou okrajovostí se ústředním tématem mnohdy stává příběh dospívání a konfrontace s autoritou, nejednou personifikovanou v postavě naivního otce-komunisty.“²⁵

²⁴ MACHALA, Lubomír, Josef GALÍK, Erik GILK, et al. *Panorama české literatury*. Praha: Knižní klub, 2015. Universum (Knižní klub). ISBN panoramačeskéliteratury–michalalubomír, isbn978-80-242-5054-0.strana139

²⁵ MACHALA, Lubomír, Josef GALÍK, Erik GILK, et al. *Panorama české literatury*. Praha: Knižní klub, 2015. Universum (Knižní klub). ISBN panoramačeskéliteratury–michalalubomír, isbn978-80-242-5054-0.strana139

Povětšinou humorné literární náměty nacházel tento brilantní vypravěč hrabalovského typu ve svém životě a v bezprostředním okolí. Často se vracel do dětství a dospívání, které prožíval v padesátých a šedesátých letech.²⁶

Na začátku knihy je pod názvem *Občanský průkaz* připsáno „s poetickými ilustracemi Aleše Kovandy.“ Mezi kapitoly pak Šabach umisťuje krátká intermezza, která se nevztahují k ději, ale pomáhají charakterizovat dobu. Tyto intermenzza nejsou nic jiného než básničky, které vtipně doplňují text. Jejich autorem je spisovatelův spolužák Aleš Kovanda, o kterém se dozvíme, že velmi rád skládal verše, ale nejraději takové, které pobavily jeho kamarády. Jednoduché básničky většinou reagují na prožívané situace nebo na nějakou historku. Některé básně jsou také předělvkami jiných básní či písňových textů (viz reakce na srpen 1968), jiné jsou originály.

Básni najdeme v knize celkem dvanáct, tedy ty, které jsou veršované.

Jaký to počasí bylo a co to s náma dělalo, trefně vystihuje Alešova básnička

Předpověď na zítra:

Jak už to poznali mnozí,

nastává počasí kozí.

V Praze i ve Mníšku pod Brdy

nenosej děvčata podprdy.

Pod blůzou nenosej nic,

zvlášt' když je velikej hic.

A tak to počasí kozí

hormony splášit nám hrozí...²⁷

„Petr Šabach navazuje svými prózami na domácí tradici humoristické literatury dvacátého století, zejména na Karla Poláčka a Josefa Škvoreckého, a zobrazuje minulou skutečnost dětskýma očima. Základním žánrovým útvarem je autorovi próza novelistického rozsahu, rozdělená do relativně samostatných epizod s vlastní pointou, které mají charakter rozvedené anekdoty. Autor zachycuje s nostalgickým laděním dobu vlastního mládí prožitého na pražské periferii a tíhne přitom k osobní vypravěčské pozici. Zdrojem humoru je mu konfrontace nonkonformního mladíka či klukovské party

²⁶ Petr Šabach. *Literáti z naší čtvrti* [online]. Praha: DuCLAIR & Imagery, 2013–2014 [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: <http://www.literatiznasicivrti.cz/cz/literati/petr-sabach>

²⁷ ŠABACH, Petr. *Občanský průkaz*. Praha: Paseka, 2006. ISBN isbn:80-7185-808-0, str. 18-19

s autoritativní rodičovskou generací (Šakalí léta, Opilé banány), jinde vzájemné stýkání mužského a ženského vidění světa. ²⁸

V penzi vstoupil Šabach do politiky a v roce 2014 byl zvolen do zastupitelstva za Starosty a nezávislé. *„Ale bacha, jsem úplně stejně nezodpovědný, jako když mi bylo dvacet. Kdybyste mně teď řekl, že pojedeme do Braníka, sedneme na vlak a teprve potom se uvidí, kam dojedeme, tak jedu okamžitě. V tomhle jsem se vůbec nezměnil,“* tvrdí.²⁹ Kdykoliv když dával Šabach rozhovor, vzpomínal. Na život, který prožil: *„Já jsem dětství víceméně protrpěl, protože jsem se pořád šíleně těšil, až budu dospělý. Mně dětství připadalo děsně ponižující. To je strašně divný, být dítě. Zažil jste třeba dětskou nudu? Já ano. U babičky, králikárna na dvoře a žádné kámoš. Cívil jsem do stropu a strašně trpěl. Dětství se nedá užít. Pořád jsem se příšerně těšil, až budu moct chodit na ty sprostý filmy, nebo co jsem si představoval. Nebo až budu moct chodit do hospody. Já jsem si ale ani pak neuměl nic pořádně užít. Vlastně jsem absolutní nešťastník. Jdu na koncert, a protože jsem klaustrofobik, tak se těším, až skončí. To už musí být sakra dobrej bluesman, aby zaplašil tyhle moje strašidelný fobie.“*³⁰

A teď ve staří: *„A já jsem byl jediný, kdo tvrdil, že jsem na světě docela dlouho. Těch mých přibližně pětadesát let - a když to vezmete, že jsme tady v životě jen na návštěvě - tak být pětadesát let na návštěvě, to mi nepřipadá tak krátký. A teď, když přicházejí vnoučata, začnete si představovat, jestli se dožijete jejich tanečních, nebo i svatby... Ale takhle by člověk neměl uvažovat, protože kolikrát se stane, že se stejně dožije jenom nějakých šílených zklamání.“*

Šabachovo psaní vychází ze života. Spjoval to, co kde slyšel z vlastních zkušeností. Nejraději psal v oblíbené hospodě u piva. Měl několik zápisníků, do kterých si zapisoval poznatky, doma pak ve své pracovně podle toho sepisoval povídky. *„On sám dělal třeba to, že nám převyprávěl prototypický život obyčejného českého člověka*

²⁸ http://www.czlit.cz/main.php?pageid=34&author_id=170, 30. 3. 2008.

²⁹ Petr Šabach. *Aktuálně.cz* [online]. praha: © Economia, 2021 [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: <https://nazory.aktualne.cz/rozhovory/z-tyhle-hospody-nemuzeme-utect-bez-placeni/r~e4ad1f2e136711e59db2002590604f2e>

³⁰ Petr Šabach. *Aktuálně.cz* [online]. praha: © Economia, 2021 [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: <https://nazory.aktualne.cz/rozhovory/z-tyhle-hospody-nemuzeme-utect-bez-placeni/r~e4ad1f2e136711e59db2002590604f2e>

za československého socialismu a že „popisoval léta totality s humorem, který současně nezastíral jejich zrudnost“, jak napsalo Ministerstvo kultury ČR v kondolenčním tweetu. Pravidelně přinášel ty nejlepší anekdoty z periferie a snažil se „zastihnout jádro života uprostřed konvenční banality“, konstatoval trefně Pavel Janáček, dnešní ředitel Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v hesle Petr Šabach ve Slovníku české literatury po roce 1945. Šabach tak činil s notnou dávkou nahořklého humoru a špetkou nostalgie, za použití úplně obyčejného jazyka, úplně obyčejných hrdinů, úplně obyčejných témat, zápletek i literárních útvarů. „*Zobrazovací perspektiva, jež se výraznou měrou podílí na humorném ztvárnění reality, je nejpodstatnějším rysem Šabachových textů, kterým se liší od humoristických próz Michala Viewegha. ... Šabachův vypravěč vnímá skutečnost kolem sebe ve většině případů zdola, z „žabí perspektivy“, všímá si drobných detailů, které ostatním unikají a jež mohou vytvořit překvapivý celek. Autor svým bystrým pohledem sice nachází slabiny svých postav, ale nezesměšňuje je a svého poznání nezneužívá, naopak s postavami soucítí.*“³¹ V knihách byla někdejší „mánička“ k typickým normalizačním Čechům a Slovákům mnohem milosrdnější než v rozhovorech“ řekl Reflex: „*Největší klišé tvrdí, že každý podobný člověk měl chatu nebo chalupu, kam prchal z bolševického pekla. Ale copak dneska nechalupeříme? Pro mě bylo příznačnější a mrazivější něco jiného. Když tehdy někoho zavřeli, s lidmi to neudělalo vůbec nic. Řeklo se: „Byl blbej, měl držet hubu. ‘Z téhle věty jde na mě hrůza pořád, pár slov obsáhne celou dobu, myšlení. A vlastně si nejsem jist, že se zas tolik změnilo. Tuhle jsem viděl fotku v novinách, kde stojí Medveděv a za ním dva generálové. Tyhle typy vypadají pořád stejně. Dvoutunové tupé kolosy s elpíčky na hlavách. Jestli mám z něčeho oprávněnou hrůzu, tak jsou to rozhodně roztahovačné snahy Ruska. Ostatně fotka byla pořízena při výročí války v Gruzii.*“³² řekl Reflexu před lety.

Sám bez mučení přiznával – a jeho přátelé, od muzikanta Ivana Hlase po režiséra Jana Hřebejka, to potvrzují – že se ke knížkám nechával rád inspirovat hospodskými historkami. Do hospod chodil podle svých slov raději za lidmi než na pivo, ale rozhodně tam nelovíval vtipy s diktafonem nebo notesem. Už jako malé dítě pomáhal roznášet

³¹ MACHALA, L. (2008): Próza. In: HRUŠKA, P. - MACHALA, L. - VODIČKA, L. - ZIZLER, J., V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích. Praha: Nakladatelství Academia, s. 399 – 400.

³² Reflex [online]. 2017. praha: CZECH NEWS CENTER, © 2001 - 2021 [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/kultura/81925/spisovatel-petr-sabach-z-hospody-o-pivu-a-psani-nazdar-kluci.html>

půllitry v hostinci, kde dřív bydlela jeho babička, a opilci mu připadali okouzující – všichni se prý na malého číšníka stále jen usmívali, hladili ho po hlavičce...

„Ale do té hospodské univerzity Bohumila Hrabala jsem nepatřil,“ ³³vzpomínal Petr Šabach v rozhovoru pořázeném roku 2014 pro speciál Reflexu o českém pivu. *„Několikrát jsem však měl tu čest, že jsem seděl U Hoffmanů, U tygra a nakonec v takzvaný Brčálce někde úplně na kraji, s rohem stolu vraženým do břicha, a nábožně mu naslouchal. S Hrabalem byl ten problém, že ne vždy měl dobrou náladu na vyprávění a taky byl neustále obklopený tolika lidmi, že už jen slyšet jeho hlas bylo složité. A každý v jeho okolí se snažil perlit tak, až to otravovalo – každý se předváděl, každý mu chtěl naservírovat takovou příhodu, aby si ji pak mohl přečíst v jeho knize...“*³⁴ To se ovšem Petru Šabachovi nestávalo. Nad pivem se totiž scházel jen se svými kamarády, a ti neperlili, ti ho nechávali žít. Protože „Pěťa“ byl pro všechny milý, hodný, laskavý člověk – nejspíš opravdu takový, jak si ho jeho čtenáři představují.

³³ Reflex [online]. 2017. praha: CZECH NEWS CENTER, © 2001 - 2021 [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/kultura/81925/spisovatel-petr-sabach-z-hospody-o-pivu-a-psani-nazdar-kluci.html>

³⁴ Reflex [online]. 2017. praha: CZECH NEWS CENTER, © 2001 - 2021 [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/kultura/81925/spisovatel-petr-sabach-z-hospody-o-pivu-a-psani-nazdar-kluci.html>

Praktická část

filmový plakát zdroj: snadnatrafika.cz

2 Úvod k praktické části

K realizaci filmu potřebujeme spoustu aspektů. Než se ke všem dostaneme a rozebereme, potřebujeme jeden ten nejdůležitější a to je nápad. Nápad o čem ten film vlastně bude. Příběh, který nám předurčí děj a tudíž i místo, kde budeme natáčet.

Film je významná součást našich životů. Zvláštním občas podivným způsobem nás přitahují, mají pro nás osobitý význam občas i kouzlo. Nabízejí nové možnosti třeba zprostředkování informací, zamyšlení jak to autor scénáře myslel, jak to myslel daný hrdina, poznání myšlenek, pohled na prostředí ve kterém se děj odehrává a spoustu jiného. Znamenají však mnohem více. Po zhlédnutí koukáme na svět jiným pohledem, nebo z jiného úhlu. Film nás fascinuje podobně jako jiná umělecká díla – obrazy, knihy, sochy, hudba.

Od počátku je film spojen se zábavou. Stává se však významnou součástí „byznysu“. Vytvoření filmu je samozřejmě nejdříve spojen s předáním nějaké informace s něčím, co bychom chtěli sdělit, věnovat myšlenku širokému okolí, abychom však toho mohli docílit je potřeba prvotně zaujmout a to dokážeme, pokud například angažujeme známou osobnost. Ať už do hlavní role, nebo režije popřípadě vložením hudby od známého skladatele. V tuto chvíli začíná být film byznysem. Ačkoliv to na první pohled nemusí tak vypadat, je prezentace neboli pitching velmi důležitou částí předrealizačních příprav filmu. Musíme zde dokázat, že film, který chceme zrealizovat stojí opravdu za to a proto musíme dobře představit svůj originální tvůrčí záměr. Pitching - autorská obhajoba, ve které musí tvůrci umět přesvědčit své spolupracovníky, případné investory a producenty, že je jejich dílo výjimečné a vyplatí se do něho investovat čas i peníze. Je tedy jasné, že pokud dostaneme nápad vytvořit film, je od samého počátku zaměřen aby byl populární a měl úspěch. Příběh většinou autor vychází sám ze sebe, lehce zfabulují svůj život, zhodnotí své dosavadní zkušenosti. Některým autorům stačí letmá inspirace dobře se dívat kolem sebe a příběhy se samy dostaví. Někomu naskočí tisíc příběhů, když se podívá na svojí hračku z dětství. Nebo můžete zavřít oči a nechat se unést vlastními sny a touhy. Stačí se se zkrátka unést, protože velké příběhy nejsou jen kolem vás, ale i někde hluboko ve vás. Každopádně každý autor má jistě svůj specifický způsob, jak píše scénář, a každému vyhovuje něco jiného. Někdo si před psaním půl hodiny pouští oblíbenou muziku, aby se dostal do té správné nálady, někdo si jde

zaběhat, zacvičit aby se pak mohl lépe koncentrovat, někdo si sedne ke stolu a během chvíle ze sebe vychrlí několik stran dialogů.

Dříve než přistoupíme k jednotlivým fázím scénáře, je dobré mít rozmyšlené dvě věci: téma a historii postav. Téma, je základním stavebním kamenem celého příběhu, je to to, co příběhem chcete sdělit. O svých postavách zkrátka musíte vědět naprosto vše. Do jaké chodili školy, jakou měli rodinu, jaké mají zaměstnání a koníčky, jestli mají specifickou mluvu a používají určité typy „hlášek“, zda mají nějaké neurózy a tiky a proč. Čím lépe budete znát své postavy, tím lépe se vám bude tvořit samotný scénář, a zvláště pak dialogy, protože budete předem vědět, jak se v určité situaci zachová určitá postava. Postavy musí být zajímavé, případně situace, do nichž se dostanou, jsou zajímavé. První útvary, které nám mohou pomoci utřídit si myšlenky a domyslet děj a náladu celého scénáře. Námět většinou obsahuje krátký popis hlavních postav a místa, kde se příběh odehrává, samotný děj a krátkou úvahu o tom, jak by měl finální scénář vypadat. Každý film musí být vlastně drama. Nejsilnějším dramatem je morální drama, jsou to obtížné situace, do kterých je hlavní hrdina posazen a jejichž řešení by bylo pro diváka dosti komplikované – pak vzniká očekávání a napětím drama vznikne i ve chvíli, kdy pravda je jednoznačně na jedné ze stran, ale mocensky silnější strana si prosadí svou nepravdu. V tomto druhém případě, je důležité ukázat na možnost změny: kdo by se měl chovat jinak, co by se mělo změnit, aby k nespravedlnostem nedocházelo – jinak točíme o něčem, co se nedá změnit, točíme tedy tragédii, která nikomu nepomůže.

Poté, co máme promyšlené téma, postavy i samotný děj, si můžeme vytvořit scénosled. Scénosled je pro nás taková mapa celého příběhu, abychom se v něm lépe orientovali. Ve scénosledu jsou očíslované a v několika krátkých větách popsány jednotlivé scény příběhu tak, jak půjdou po sobě ve finálním scénáři. Scénosled nám také pomůže k tomu, abychom viděli, jak budou navzájem jednotlivé scény fungovat a jestli nebude lepší některé vyhodit či přesunout.

Další fází při dotváření scénáře je synopse, což je rozšířený, rozpracovaný scénosled. U jednotlivých scén máme detailněji popsáno, co by se v nich mělo odehrát a o čem se budou mezi sebou bavit jednotlivé postavy. Musíme mít rozmyšleno a připraveno co vyjádřit přímo a co zamlčet, jak vyjádřit myšlenky postav, jak postupně odhalovat spojení a souvislost různých událostí. Jaké prostředí zvolit a jak vyjádřit čas.

My chceme zrealizovat film Petra Šabacha - Občanský průkaz, který roku 2010 natočil Oldřich Trojan.

2.1 Literární příprava

Scénárista nabízí své dílo prostřednictvím agenta produkční společnosti. Nápad tedy máme. Máme i knihu a teď ji musíme přepracovat do scénáře. Náš film, přepsal do scénáře Petr Jarchovský. Úkolem scénáristy tedy Petra Jarchovského je přepsat knihu do dialogů herců popřípadě vypravěče. Na výrobu scénáře mám několik fází:

1. Základní osnova děje
2. Literární scénář – může být vypracován nebo přepracován několikrát
3. Technický scénář – i ten může být upravován – často zde dává možnost hercům si dialog přizpůsobit, popřípadě se mění v závislosti na prostředí, počasí, problémům na „place“, nemocím.

Občanský průkaz z předlohy vychází velmi volně. Šabachova poetika umožňuje svobodné nakládání s motivy. Zatímco kniha zachycuje „celý život“ Šabachova alter ega - od základní školy po současnost, film si vybírá pouhé čtyři důležité roky dospívání čtyř hlavních klukovských hrdinů, které si scénárista z předlohy vybral a dofabuloval jejich osudy. Šabach se ve své knize zabývá traumatickým fenoménem udavačství, fízlování. Začíná popisem žalobníčka na základní škole, klene se přes nejrůznější portréty policajtů, které jeho generaci ztrpčovaly život v normalizačním Československu, a končí současným odhalováním identity práškačů v autorově nejbližším okolí. Předloha je jakousi deníkovou kronikou jedné generace. My jsme ve filmovém scénáři museli tento motiv komprimovat do čtyř let - od okamžiku, kdy pubertální hrdinové obdrží ve svých patnácti letech občanské průkazy, do chvíle, kdy se ve své plnoletosti snaží uniknout před komunistickou vojnou. Scénárista tedy ty motivy z předlohy, které vzhledem k vymezení použít šly, některé děje posunul v čase a pro některé události našel nové místo v jiném čase. Kupříkladu sugestivní vylíčení zásahu policie a lidových milicí proti občanům při demonstracích proti okupaci sovětských vojsk na Václavském náměstí v létě roku 1969 se Jarchovský snažil zaměnit za rekonstrukci surového zásahu policie a státní bezpečnosti proti nonkonformní mládeži v Rudolfově během koncertu Plastic People of the Universe v polovině sedmdesátých let. Samotný ústřední příběh rodiny hlavního hrdiny Petra a vývoj jeho vztahu k vlastnímu otci je pak celý nově fabulován.

První, na co se musí režisér tedy Oldřich Trojan, soustředit před samotným natáčením, je způsob, jakým přistoupí k literárnímu scénáři, a jak z něho společně s kameramanem

vypracuje technický scénář. Technický scénář totiž vytváří především režisér s kameramanem a obsahuje konkrétní popisy toho, jak a co se bude točit. Stejně jako v literárním scénáři, jsou i v technickém scénáři uvedeny popisy scén a dialogy – s tím rozdílem, že jednotlivé scény/obrazy, jsou zde již rozpracovány do konkrétních záběrů. Zároveň je zde uvedeno i to, jakým způsobem hodlá režisér s kameramanem těchto záběrů docílit. To znamená, že je v technickém scénáři popsán přesný pohyb kamery a jaká kamerová, pohybová či osvětlovací technika bude pro konkrétní scénu použita.

2.2 Sestavování plánu natáčení – produkce

Začíná se uplatňovat klíčová pozice režiséra Oldřicha Trojana. Ve spolupráci s producentem Luděkem Vlchářem nadále určuje všechny důležité kroky. Má hlavní zodpovědnost za výslednou podobu filmu. Najímá štáb, obsazuje role, obhlíží lokace. Přípravuje denní natáčečský plán s ohledem na finanční možnosti s poradou producenta. Plánuje natáčení s ohledem na lokace. Pod jeho dohledem může scénárista Petr Jarchovský upravovat scénář.

Režisér koordinuje práci několika štábů. V období předprodukce pracuje nejčastěji se štábem filmového architekta, který odpovídá za podobu filmového prostředí. Přípravují kulisy, dekoraci, stavby.... Upravuje prostředí pro jednotlivé potřeby natáčení. Dohlíží nad rekvizitáři a nad pracovníkem, který kontroluje a uspořádává věci na „place“. Režisér najímá návrháře kostýmů. Režisér nejvíce komunikuje s celým štábem i všemi co mají s filmem co do činění. Režisér tedy musí mít určitou míru empatie a citu pro situace, aby věděl, jak se má ke komu kdy chovat. Aby režisér budil důvěru, musí znát dobře téma filmu (samozřejmě i proto aby se nenechal opít rohlíkem – příprava zabírá vždycky mnohonásobně víc času než samotné natáčení).

Štáb filmu Občanský průkaz Trojan a Jarchovský. zdroj: film Občanský průkaz – ct24.ceskatelevize.cz

2.3 Fáze natáčení

Vytváření obrazové a zvukové podoby filmu, což je pořizování jednotlivých záběrů podle scénáře popřípadě grafických náčrtů scén s poznámkami o kostýmech, osvětlování, práci kamery.... Spolupracuje i s počítačem 3D-animace.

Režisér zvolí citlivé prostředí, ve kterém je možné dané téma v klidu projednat a které se nějak významově vztahuje k tématu.

Jak už jsme uvedli režisér řídí natáčení. Kontroluje herecké výkony všech herců.

Hlavní role

Petr – Libor Kovář

Popelka – Matouš Vrba

Aleš - Jakub Šárka

Míťa – Jan Vlček

Vedlejší role

máma Petra – Anna Gaislerová

táta Petra – Martin Myšička

brácha Petra – Jan Vaši

Hanka – Jenovéfa Boková

táta Popelky – Marek Taclík

brácha Popelky – Adam Kubišta

babička Míti – Liliam Malkina

otčím Aleše – Juraj Nvota

Pivoňková – Kristýna Liška Boková

ruštinářka – Magdalena Sidonová

tělocvikář – Jaromír Dulava

ředitelka – Jana Šulcová

kuchařka – Věra Králová

Fikota – Jiří Macháček

Fikotová Adélka – Jana Kepková

Fikotová Zdenka – Nela Miščíková

rotný Pačes – Václav Kopota

major Pačes – Oldřich Vlach

malý Pačes – Jakub Janoš
Zátylek – Matej Landl
Čambora ml. – Lukáš Latinák
Tamara – Martina Vyskvoktina
policejní důstojník – Jan Hrušínský
hospodský – Lukáš Pavlásek

Epizodní role

Odrej Kolvaľ, Monika Sailerová, Jiří Beran, Markéta Tannerová, Jiří Fero Burda, Ondřej Zach, Štěpánka Ludvíková, Martin Veliký, Naděžda Husáková, Petra Opltová, Táňa Poláčková, František Kšána, Ľubica Orechovská, Zuzana Mistríková, Katarína Bieliková, Ester Povýšilová, Richard Pospíšil, Ladislav Vilímeč, Jitka Blahutová, Anna Věrtelářová, Ferdinand Niček, Marie Hanáková, Jakub Sedláček, Kamil Švejda, muzikanti Luboš Beňa a Matěj Ptaszek a další

Komparz v našem filmu, stejně tak jako casting, měla na starosti Mirka Hižiková.

Nicméně kontrolu všech jednotlivostí v záběru tedy celkový vzhled herců, rekvizity, umístění kamery ... má na starosti skript Kazi Kopecká a Věra Holomáčková.

Přesto že režisér má na starosti vše, stále je to jen člověk a nemůže zvládnout vše. Proto má k „ruce“ asistenta. S ním plánuje každodenní natáčecí plán, asistent upravuje záběry, koordinuje herce, jejich připravenost, dohlíží na bezpečnost i plynulost. Aranžuje davové scény a komunikuje s komparzem.

Asistentů má režisér několik. Každý má svou pozici. Druhý asistent má na starosti komunikaci mezi prvním asistentem režie, štábem osvětlovací techniky a štábem kameramana. Třetí asistent režie je v podstatě poslíčkem mezi štábem a režisérem.

Další důležitou osobou při natáčení je nápověda. Ta má za úkol napovídat hercům a zajišťuje repliky postav umístěných mimo obraz.

2.4 Střih

V našem filmu má na starosti střih Vladimír Barák L.C.C. Střihač má za úkol výběr a spojení záběrů. Jestliže natočení celovečerního filmu trvá například cca pul roku jeho nastřihání může být i třikrát delší.

Záběry nejen ty obrazové, ale i ty zvukové na sebe musí plynule navazovat. Se střihačem musí být ve studiu i režisér. Domlouvají se spolu, který záběr bude kam vložit kterou hudbu a v našem případě i hlas Petra, který je tu i v roli vypravěče.

Střihač Vladimír Barák (zdroj: střihač Vladimír Barák – mcpraha16.cz)

2.5 Kamera

Takřka třetinu scén se točilo na dvě kamery. Šlo se tak naproti každé vzácné autentické chvílce ve výrazech herců, gestech, pohybu. Často byly pouštěné kamery i při hereckých zkouškách. Právě při nich se mnohdy, zvláště u neherců, daly zachytit ony autentické reakce na situace, které se odehrávají poprvé a nejsou zautomatizované. Film má strukturu deníkového vyprávění. Jako kdyby si hlavní hrdina poněkud nedbale zapisoval jenom ty události z jeho života mezi čtrnáctým a devatenáctým rokem, které ho silně zaujaly. Trojan se snažil film točit tak, jako kdybychom ten deník našli někde v šuplíku a zápis po zápisu nafilmovali. Koneckonců forma vyprávění Občanského průkazu byl jeden z hlavních důvodů, proč se režisér pustil do jeho režie. Líbilo se mu, jak se jednotlivé osudy a děje splétají z těchto útržků. Tyto střípky do sebe dost důmyslně zapadají, a tak bylo prakticky nemožné kterýkoli z nich z filmu vyhodit, aby se stavba nezbortila.

2.6 Zvuk a hudba

Zvuk byl nahrán ve Studio Virtual, pod odborným dohledem Ivo Špajl s pomocí Jiřího Klenky a Pavla Dvořáka – mix zvuku za asistenta Marka Musila a dolby konzultanta Pavla Štveráka.

Při střihání zvuku se používalo takzvané dabování, kdy herci byli ve studiu, několikrát si poslechli s svůj dialog a pak ho znovu namluvili. Bylo to z důvodu toho, že vždy bylo dobře rozumět i když se ruchaři snažili zvuk vyčistit. Ruchaři Jana Anderlová, Stanislav Cajthaml, Jana Částková, Marie Chvostová a Jaroslav Schreder. Editaci ruchů měl v našem filmu na starosti Petr Kapeller.

2.6.1 Ve filmu zazněly tyto písně a hudba

Bob Dylan – Most of the time

Matouš Vrba, Petr Ostrouchov – Obut a oblečen

Ozzy Osbourne, Geezer Butler – Black Sabbath – Paranoid

Sweet – Ballroom blitz

Ľuboš Beňa a Matěj Ptazsek – Dobré ráno blues

Ľuboš Beňa a Matěj Ptazsek – Nemakej

Presto Agitato z klavírní sonáty C, 14OP, 27/2 „Měsíční svit“

Libor Kovář, Jakub Sárka – Píseň kozí

Karel Kryl – Lásko!

Vladimír Mišík - San is so bright

Bedřich Smetana – Vltava z cyklu Má Vlast

Plastic people of the universe – Eliášův oheň

Jiří Suchý a Jiří Šlitr – Krajina posedlá tmou

Joplinka

Kovbojův nářez

Kdyby tady byla taková panenka

Komponovanou hudbu – Petr Ostrouchov

2.7 Kostýmy

Kostýmy jsou v tomto případě dobové. Tedy z dob hlubokého totalizmu. V Občanském průkazu se o kostýmy starala a vytvářela Katarína Bielíková. Tudíž kostýmy byli velmi nákladné, i když se třeba policejní uniforma a pionýrské kroje a šátky půjčovaly z barrandovských kostýmních ateliérů.

2.8 Rekvizity

Další drahou položkou byly rekvizity. Rekvizitáři museli přizpůsobit dané lokace. Byli zde použity nápisy na obchodech, ulice, interiéry zařízení bytů, kanceláří, školy, školní tělocvičny, auta, sanitka a podobně. Na starosti ji měla

Byly zde pečlivě vybrány natáčecí lokace. Ty pečlivě vybíral po schválení Trojana Tomáš Doskočil.

2.8.1 Natačelo se v těchto lokalitách

Gymnázium Říčany

Střední odborná škola stavební a zahradnická, Praha 9

Hospoda U Klokočníka, Pivovar Hubertus Kácov a.s.

Čechofracht a.s.

Metrostav Developent a.s.

Sokol Michle, Sokol Nusle

Generální ředitelství CEL

Pohřební ústav hlavního města Prahy

Železářství Mrázek a Pytlík

Second hand Land

J+J školní jídelny s.r.o.

Zlínstav a.s.

Město Čelákovice

SÚS Mnichovo Hradiště

Policie Praha východ

Hanka mochov s.r.o.

AMJ Trade s.r.o.

Probo Trans Beroun s.r.o.

Výpravčí Zadní Třebáň

obec Borek

2.9 Architekt

Do role architektů se angažovalo několik lidí, s hlavním architektem byl však Milan Býček, který měl pod sebou skupinu spolupracujících, kteří se podíleli na stavbě. Tedy mistrem stavby byla firma DEKTOREKTE s mistrem stavby Karlem Křivkou. Stavební službu zajišťoval Ladislav Chvalina. Se stavbou jako takovou pomáhali Vladislav Benda, Miroslav Švanda, Václav Homola, Václav Homola ml., Martin Hromádko, Jindřich Souček.

2.10 Produkce

Hlavní produkcí byla česká televize. Vedoucí dramatu ČT Jan Otčenášek, šéfdramaturg ČT Ivan Hubač, dramaturg ČT Kristián Suda, vedoucí produkce ČT Jiří Košťýř, produkce ČT Zuzana Vrbová. Ve spolupráci s českou televizí vznikl i film o filmu Peter Hirjak, který ukazuje prvky natáčení celovečerního filmu. Zároveň však i o čem film je, proč do toho režisér šel a proč Jarchovský vůbec tento scénář napsal, v čem jsou postavy rodičů a učitelky hercům blízcí a proč nabídku přijali.

2.11 Propagace

K propagaci filmu přispělo už jméno Petr Šabach. Všichni totiž víme, že píše krásné knihy, které jsou plné humoru sobě vlastní. Zároveň jména jako Jarchovský a Trojan jsou jakousi zárukou kvality.

Samozřejmě přispění koprodukce české televize, bylo třešničkou k velkému zviditelnění. Stejně tak rozhovory v médiích například v radiu Impuls, které bylo i sponzorem. K propagaci a vůbec celkovému vzniku přispěli i další partneři a sponzoři mezi ty mediální se řadí deník Dnes, iDnes.cz, JCDecaux, Státní fond České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie, finanční podpora kultury Slovenskej republiky, MEDIA, televizní stanice HBO, distribuce Česká republika FLCON.

Celý film vyrobila filmová a televizní společnost TOTAL HELPART T.H.A.

Na realizaci filmu se samozřejmě podílejí osvětlovači, maskéři, řidiči, catering, kaskadéři, grafik, fotograf, tiskový servis, klapka, asistenti všech pozic, pomocníci, komparzisti, mikrofonisti, právních služeb.

2.12 Rozpočet

Celkový rozpočet byl velmi nákladný. Pronájem prostorů, lokací, kostýmy, maskéři, platy herců a všech zainteresovaných a zúčastněných osob, půjčovné všeho možného, co je do filmu potřeba, catering, propagace, rozhovory, pořízení povolení použití písničky Boba Dylena. Další zkazou napjatého rozpočtu byly přírodní podmínky. Jak říkal sám režisér Trojan: "*Náš příběh se odehrává během čtyř let, točíme na přeskáčku všechny zimní obrazy z období let 1975/1976 až 1977/1978, což je náročné pro práci maskérů i kostymérů,*"³⁵ Můžeme však odečíst výnos návštěvnosti filmu a prodej do zahraničí. Nicméně bez sponzorů by film vůbec nemohl vzniknout.

2.13 Závěr praktické části

³⁵ Ivan Trojan. *Kinobox.cz* [online]. praha: KINOBOX, 2021 [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: <https://www.kinobox.cz/clanek/3409-trojan-hleda-cestu-z-blata>

Z rozložení jednotlivých kapitol bakalářské práce je patrné, že je dělena na teoretickou a praktickou část. Teoretickou část tvoří obecný úvod, který je dále rozpracován v části praktické. Závěr praktické části píše v době, kdy je film už více jak jedenáct let ve světě. Kritika odborné i laické společnosti má v podstatě 85% úspěšnost.

Např:

"Občanský průkaz popisuje zajímavým způsobem pohled mládeže z doby normalizace, jejich myšlení a nesplněné touhy. To je příjemně doplněno vtipnými básničkami. Tento dojem kazí nepříliš vhodný výběr mladých herců a profláklé narážky, které jen stěží někoho překvapí..."

Petra Andrášková / Cinemo.cz

"Stejně tak v sobě Občanský průkaz skrývá díky spoustu mimořádně emotivních scén, které dokáží pořádně sevřít hrdlo, ať už je to květinová vzpoura, ponižující prohledávání nebo obyčejný babiččin strach o vnuka. Zkrátka a dobře, tohle není balastem zahlcené Vyprávěj, Občanský průkaz je kondenzovaná realita všední normalizačního dne!"

Jaroslav Sedláček / Kinobox.cz

"Sympatická snímka vás nielen rozosmeje, ale môže vyvolať aj diskusiu, ako to vtedy naozaj bolo alebo aj nebolo. Občiansky preukaz každopádne stojí za návštevu kina. A keď už pôjdete do kina, nezabudnite si ten svoj vziať so sebou. Iba pre istotu..."

Jana Cvancingerová / CinemaView.sk

Schneefee

Hmm, co si jen o Občanském průkazu myslet. Místy mi to přišlo jako prapodivný mix Pelíšků a ...a bude hůř. Smích se střídá s úzkostí, po doznění titulků ale zůstala už jen úzkost a "depka". Nejsilnější scéna pro mě byla ta v podchodu, nejvtipnější ta s krtky. A málem bych zapomněla vyzdvihnout hudební stránku filmu, která se povedla na výbornou, hlavně Paranoid mi udělal radost.

miza

Vzpomínky na krásné mladé časy a skvělá vzpomínková hudba. Když byla taková parta bylo vždy dobře a každý tak bojoval s jistotou, že ve skupině bývá síla. Mi to až moc připomíná doby těch krásných bojů s VB, taky nezapomenutelné burzy na desky. První lásky a fantastické zábavy, kouzelné tajné festivaly. Prostě doba plná vzrušení a bojů

mezi mocí a mladím. Co naplat, že 2 roky ukradla vojna. I tak je na co vzpomínat. Díky za tento film.³⁶

³⁶ Občanský průkaz. *Kinobox.cz* [online]. praha: Livesport TV, © 2018-2021 [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://www.kinobox.cz/>

Závěr

Tato bakalářská práce se věnovala próze Petra Šabacha. Analyzovala díla Hovno hoří, Občanský průkaz, Šakalí léta.

Práci jsme rozdělili do dvou částí. První část se věnovala teoretické. Jde o tematickou analýzu děl Hovno hoří, Občanský průkaz a Šakalí léta. Analyzovali jsme výběr témat a inspirační zdroje Šabachovy práce. Provedli jsme analýzu narativní a tematickou.

V druhé části bakalářské práce jsme zaměřili pozornost teoretické části. Tato část zhodnotila a zanalyzovala obsahy děl. Obsahuje také ukázky z knih. Rozboru byly podrobeny knihy, které sloužily k pozdějšímu filmovému zpracování. V praktické části jsme se věnovali i přípravě a základní části realizace filmu Občanský průkaz, jenž natočil Oldřich Trojan v roce 2010.

Cílem byla komparace prózy a jejího zfilmovaného zpracování, zachycení prozaického světa autora a zhodnocení realizace filmového zpracování jeho próz, kde je také představen výběr herců, a členů štábu i použítá hudba.

V životě Petra Šabacha mne zaujalo jeho odhodlání a životní píle, kterou projevil během studentských let, kdy byl několikrát vyhozen ze školy. Nevzdal se a nakonec střední školu dokončil. Líbilo se mi, že i když vystřídal několik zaměstnání, pro někoho to byly práce poněkud potupné, nakonec vytrval a dělal to, co ho bavilo a naplňovalo. Věnoval se psaní a tvorbě textů.

Co se knih týče. Zajímavostí jistě je to, že knihy, které napsal, mají vtipné hlášky. Je v nich sarkastický, a přitom laskavý humor. Názvy knih jsou však zavádějící. Nikdy člověk vlastně neví, proč se tak jmenují. Například kniha Hovno hoří nemá s názvem nic společného. Stejně tak Šakalí léta. Jedině v knize Občanský průkaz jde opravdu o knížku, která znamená vstup do „dospěláckého světa“, kdy dostaneme „občanku“, tedy kus papíru, který vlastně nic neznamená, a nechápeme důvod, proč ji máme nosit stále s sebou, když o ničem nevypovídá.

Specifická je Šabachova tvorba a styl, jakým píše. Snaží se na všem najít pozitivní přístup humorem sobě vlastním. Nepíše spisovným jazykem, ale hovorovou češtinou, a přesto není vulgární nebo urážlivý. Co bych naopak Petru Šabachovi vytkla je to, že se snaží očernit dobu daleko horším způsobem, než jaká ve skutečnosti byla.

Použité zdroje

DVOŘÁKOVÁ, Martina – ŠABACH, Petr. *Zahnaní do hospod*. Mladý svět, 1999, č. 5, s. 44-47. http://www.czlit.cz/main.php?pageid=34&author_id=170, 30. 3. 2008.

Ivan Trojan. *Kinobox.cz* [online]. praha: KINOBOX, 2021 [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: <https://www.kinobox.cz/clanek/3409-trojan-hleda-cestu-z-blata>

KAŠPAR, Jan – ŠABACH, Petr. *V mém dětství slunce nezapadlo*. Právo, příloha Salon, 1998, č. 212, s. 1.

LACINA, Jan. *Šakalí léta*. Reflex, 1993, č. 48, s. 38-42.

MACHALA, L. (2008): Próza. In: HRUŠKA, P. - MACHALA, L. - VODIČKA, L. – ZIZLER, J., *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Nakladatelství Academia, s. 399

MACHALA, L. (2008): Próza. In: HRUŠKA, P. - MACHALA, L. - VODIČKA, L. - ZIZLER, J., *V souřadnicích volnosti: česká literatura devadesátých let dvacátého století v interpretacích*. Praha: Nakladatelství Academia, s. 399 – 400.

MACHALA, Lubomír, Josef GALÍK, Erik GILK, et al. *Panorama české literatury*. Praha: Knižní klub, 2015. Universum (Knižní klub). ISBN panoramačeskéliteratury–michalalubomír,isbn978-80-242-5054-0.strana139

MACHALA, Lubomír, Josef GALÍK, Erik GILK, et al. *Panorama české literatury*. Praha: Knižní klub, 2015. Universum (Knižní klub). ISBN panoramačeskéliteratury–michalalubomír,isbn978-80-242-5054-0.strana140

MACHALA, Lubomír. *Literární bludiště: bilance polistopadové prózy*. Praha: Brána, 2001. ISBN literárníbludiště,bilancepolistopadovéprózy–machalalubomír,isbn80-7243-139-0., strana 131

MACHALA, Lubomír. *Literární bludiště: bilance polistopadové prózy*. Praha: Brána, 2001. ISBN literárníbludiště,bilancepolistopadovéprózy–machalalubomír,isbn80-7243-139-0., strana 132

MANDYS, Pavel – ŠABACH, Petr. *Spokojený život povídkáře*. Týden, 1995, č. 19, s. 60.

Občanský průkaz dvd. *Snadnatrafika.cz* [online]. praha, 2021, 2015-2021 [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <http://www.snadnatrafika.cz/sortiment/kategorie/2/18>

Občanský průkaz. *Kinobox.cz* [online]. praha: Livesport TV, © 2018-2021 [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://www.kinobox.cz/>

Petr Šabach [online]. praha: Tiscali Media, 2010 [cit. 2021-5-26]. ISSN 1801-5131. Dostupné z: <https://www.spisovatele.cz/petr-sabach#cv>

Petr Šabach. *Aktuálně.cz* [online]. praha: © Economia, 2021 [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: <https://nazory.aktualne.cz/rozhovory/z-tyhle-hospody-nemuzeme-utect-bez-placeni/r~e4ad1f2e136711e59db2002590604f2e>

Petr Šabach. *Celebwiki* [online]. Praha: NEWS CENTER, © 2001 - 2021 [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: <https://celebwiki.blesk.cz/osobnost/2564/petr-sabach/>

Petr Šabach. *Český jazyk - studentský underground* [online]. praha: Ing. Tomáš Souček, © 2003-2021 [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: <https://www.cesky-jazyk.cz/ctenarsky-denik/petr-sabach/obcansky-prukaz.html>

Petr Šabach. *Literáti z naší čtvrti* [online]. praha: DuCLAIR & Imagery, 2013–2014 [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: <http://www.literatiznasiectvrti.cz/cz/literati/petr-sabach>

Petr Šabach. *Petr Šabach Hovno hoří* [online]. praha: Studentino.cz, ©2015 [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: <https://www.studentino.cz/ss/cj/8-obcansky-prukaz-petr-sabach-14959-p1.html>

Petr Šabach. *Petr Šabach seminárky* [online]. praha: ©Snadná škola.cz, 2015 [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: <http://snadnaskola.cz/sabach-petr-hovno-hori/>

Petr šabach. *Petr Šabach seminárky* [online]. praha: Shot.cz, 2000 - 2021 [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: <https://www.seminarky.cz/Petr-Sabach-Hovno-hori-28306>

Reflex [online]. 2017. praha: CZECH NEWS CENTER, © 2001 - 2021 [cit. 2021-5-26]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/kultura/81925/spisovatel-petr-sabach-z-hospody-o-pivu-a-psani-nazdar-kluci.html>

RULF, Jiří – ŠABACH, Petr. *Banány nejsou*. Reflex, 2001, č. 21, s. 54-56

SIROVÝ, A. (2006): Přízraky z minula dvojmo a rozpačitě. Literární noviny, 17, s. 11

SIROVÝ, A. (2006): Přízraky z minula dvojmo a rozpačitě. Literární noviny, 17, s. 11

Střihač Vladimír Barák. *Mcpraha16.cz* [online]. praha, 2021, 2003-2021 [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://www.mcpraha16.cz/Proste-si-to-uzivam-rika-strihac-Vladimir-Barak.html>

ŠABACH, Petr. *Hovno hoří*. Vyd. 9. Ilustroval Pavel ŠTEFAN. Praha: Paseka, 1999. ISBN 80-7185-252-X.

ŠABACH, Petr. *Jak potopit Austrálii*. Vyd. 9. Ilustroval Pavel ŠTEFAN. Praha: Paseka, 2003. ISBN 80-7185-586-3.

ŠABACH, Petr. *Občanský průkaz*. Praha: Paseka, 2006. ISBN isbn:80-7185-808-0.

Štáb filmu *Občanský průkaz Trojan a Jarchovský*. *Česká televize* [online]. praha: © Česká televize, 2021, 1996 – 2021 [cit. 2021-5-25]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/kultura/1366585-stab-filmu-obcansky-prukaz-se-dockal-snehu>
